

Fonologija mjesnoga govora Prodana

Prodan, Ida

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:043037>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Ida Prodan

Fonologija mjesnoga govora Prodana

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 20. prosinac 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Ida Prodan

Matični broj: 0009062115

Fonologija mjesnoga govora Prodana
(The Phonology of the Dialect of Prodani)

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentorica: prof. dr. sc. Silvana Vranić

Rijeka, 20. prosinac 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ida Prodan, studentica na Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Rijeci, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima, te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što pokazuju bilješke i popis izvora.

Izjavljujem da niti jedan dio ovoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da je prepisan iz kojeg necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj ustanovi.

Potpis:

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. MOTIVACIJA.....	9
3. CILJ RADNJE.....	10
4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA GOVORA PRODANA	11
5. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA BUZETSKIH GOVORA	12
6. FONOLOGIJA GOVORA PRODANA.....	14
6.1. Vokalski sustav.....	14
6.1.1. Inventar i distribucija vokalskih fonema	14
6.1.2. Podrijetlo i ostvaraj vokala.....	16
6.1.3. Slogotvorno /r/.....	19
6.2. Refleksi nekih protojezičnih i starojezičnih samoglasničkih fonema.....	20
6.2.1. Refleks starojezičnog fonema šva (/ə/ < /ɐ/, /ɚ/)	20
6.2.2. Refleks protojezičnoga prednjega nazalnoga fonema */ɛ̃/	20
6.2.3. Refleks protojezičnoga stražnjeg nazala */õ/	21
6.2.4. Refleks slogotvornog */j̃/	21
6.2.5. Refleks protojezičnoga */ě̃/.....	21
6.3. Konsonantski sustav	23
6.3.1. Inventar i distribucija konsonantskih fonema	23
6.3.2. Rezultat jotacije praslavenske skupine */d̥i/ i sekundarne skupine */d̥aj/.....	24
6.3.3. Rezultat jotacije praslavenske skupine */t̥i/ i sekundarne skupine */t̥aj/.....	25
6.3.4. Refleks praslavenske suglasničke skupine */ski/ i */sti/ te njihovih sekundarnih inačica... 25	
6.3.5. Refleks praslavenskih suglasničkih skupina */zgi/ i */zdi/ te njihovih sekundarnih inačica	26
6.3.6. Refleks praslavenske skupine */čr/.....	26
6.3.7. Slabljenje šumnika na dočetu zatvorenog sloga.....	26
6.3.8. Ishodišna jezična skupina */və/ (< */vɐ/, */vɚ/), inicijalno /v/ i /v/ u suglasničkim skupinama.....	27
6.3.9. Protetski konsonanti	28
6.3.10. Status finalnoga slogovnoga /l/ (< /lə/ < */lɐ/ ili */lɚ/)	29
6.3.11. Zamjena dočetnoga -m u -n.....	29
6.3.12. Obezvučenje suglasnika u finalnoj poziciji	30
6.3.13. Asimilacija i disimilacija konsonanata	31
6.3.14. Fonem /i/.....	31
6.3.15. Skupina /jd/ u prezentskoj osnovi	31
6.3.16. Rotacizam.....	32
6.3.17. Razvoj protojezičnih i starojezičnih prijedloga *vy, *izɐ (> *izə) i *sɐ (> *zə)	32

6.4. Naglasni sustav	32
6.4.1. Inventar prozodema	32
6.4.2. Distribucija prozodema	33
7. KLASIFIKACIJA GOVORA PRODANA	35
7.1 Općečakavske fonološke značajke najvišega ranga razlikovnosti (alijeteti) u govoru Prodana..	35
<i>Oblici zamjenice ča</i>	35
<i>Čakavska nepreventivna puna vokalizacija poluglasa u „slabom položaju“</i>	35
7.2. Alteritetne značajke	36
8. ZAKLJUČAK	38
9. SAŽETAK	40
9. 1. Summary	40
10. KLJUČNE RIJEČI	40
10. 1. Key words.....	40
11. LITERATURA	41
12. PRILOZI.....	43
12.1. Ogled mjesnoga govora Prodana.....	43
11.2. Položajna karta Prodana	45
13. POPIS TABLICA	45

1. UVOD

Grad Buzet nalazi se u Istarskoj županiji, uz granicu s Republikom Slovenijom. Buzet, zajedno sa svojom okolicom, poznatijom kao Bužeština, obuhvaća 165 km² i oko 6000 stanovnika.¹

Područje Bužeštine smješteno je na najsjevernijem djelu istarskoga poluotoka i nalazi se između četiri velika grada: Trsta, Kopra, Pule i Rijeke. Područje je specifično po klimatskim obilježjima. Naime, nadmorska visina buzetskoga kraja kreće se od 10 do preko 1000 metara. Upravo to uvjetovalo je postojanje mediteranske, kontinentalne te planinske klime na području Ćićarije.

Bužeština je kraj koji je naseljen od davnina. Tome u prilog idu različiti kameni ostatci koji su pronađeni u Golupskoj jami i Podrebarskoj špilji. Iliri se na ovo područje naseljavaju za brončanoga doba, a od 177. – 476. godine vladaju Rimljani. U antici je nazvan *Pinquentum*. Nadalje, kroz povijest, pronađene su nekropole doseljenoga slavenskoga i barbariziranoga romanskoga stanovništva iz VII. i VIII. stoljeća.

Dakle, Buzet je od VI. stoljeća pod bizantskom vlašću, 1064. godine njemačko-rimski car Henrik IV. dodjeljuje Buzet istarskom markgrofu Ulriku I., a njegov sin Buzet poklanja akvilejskom patrijarhu. Od 1421. godine Buzet je bio pod mletačkom vlašću. Za njihove su vladavine izgrađena Vela vrata (1547.) i Mala vrata (1592.) te se obavljaju komunalni zahvati na Maloj šterni, Fontiku i skladištu kraj župne crkve.² Potkraj XV. stoljeća Buzet teško stradava zbog osmanlijskih provala.

Tijekom povijesti Buzet je bio pod vlašću Bizanta, Franaka, jurisdikcijom akvilejskoga patrijarha te Mlečana. Iako su Osmanlije pljačkale područje Buzeta i Bužeštine, on nikada nije bio pod njihovom vlašću.³

¹ <http://www.buzet.hr/index.php?id=41>

² <http://www.istrapedia.hr/hrv/430/buzet/istra-a-z/>

³ <http://www.istrapedia.hr/hrv/430/buzet/istra-a-z/>

Buzet je imao slavnu i uzbudljivu povijest. Danas je domaćin različitih zabavnih, sportskih i rekreativnih manifestacija. Grad je i prijatelj djece te zagovara politiku i razvoj mladih.

Gospodarstvo Buzeta veoma je zanimljivo, a poznat je i kao „Grad tartufa“ i dobre kapljice. U svakom slučaju, malen, ali zanimljiv gradić za proučavanje s različitih gledišta.

Govor grada Buzeta i njegove okolice pripada buzetskom ili gornjomiranskom dijalektu koji je jedan od šest dijalekata čakavskoga narječja.⁴ Današnji buzetski dijalekt određivan je kao prijelazni dijalekt čakavsko-slovenskih notranjskih osobina.⁵ Danas se više ne dvoji o njegovoj pripadnosti čakavskom narječju. Na jugu dijalekt graniči s ikavskim južnočakavskim govorima Karojbe, Kaldira, Kašćerge, Grdosela i Kršikle, istočno s ekavskim govorima središnjega istarskoga poddijalekta sjevernočakavskoga dijalekta.⁶ Govori Buzeta i Buzeštine graniče sjeveroistočno s ekavskom čakavštinom boljunskega tipa (Semićem), kao i s čakavštinom ikavsko-ekavskoga tipa Opatijskoga krasa. Prema sjeveru govori buzetskoga dijalekta u kontaktu su s govorima slovenskoga jezika.⁷

Buzetskomu dijalektu pripadaju govori Svetog Martina, Nugle, Sluma, Račica, Vrha, Škuljara, Prodana, Velog i Malog Mluna, Roča, Erkovčića, Krbavčića itd.⁸

⁴ Usp. J. Lisac: *Hrvatska dijalektologija II. Čakavsko narječje* (2009: 35).

⁵ P. Šimunović: *Dijalekatske značajke buzetske regije*, Istarski mozaik 8, 1970. br. 5; str. 35-49.

⁶ Usp. J. Lisac: *Hrvatska dijalektologija II. Čakavsko narječje* (2009: 35).

⁷ Usp. J. Lisac: *Hrvatska dijalektologija II. Čakavsko narječje* (2009: 35).

⁸ *ibid*

Prodani su jedno od sela Bužeštine. Nalaze se na visoravni kojom prolazi cesta što iz Buzeta vodi prema Cerovlju u Pazinu. Tim područjem nekada je prolazila i danas poznata Napoleonova cesta. U prošlosti je oko sela bilo mnogo pašnjaka i sjenokoša na kojima se dobivalo puno stočne hrane pa se stanovništvo bavilo stočarstvom. Postojale su dvije ciglane te prodavaonica.⁹ Za narodnooslobodilačke borbe svi su sposobni muškarci iz Prodana bili u partizanima. Na početku 1944. godine fašisti su im zaprijetili vješanjem ne odaju li skrovišta partizana. Selo je bilo potpuno opljačkano i uništeno. Nakon rata mnogo stanovnika zapošljava se u Buzetu, i to u „Cimosu“, „Drvoplastu“ i poduzeću „Nada Dimić“.

Prema podacima koje sam pronašla mnogo stanovnika iselilo je u Južnu Ameriku i u različite gradove Europe. Prema popisu danas u Prodanima žive 82 stanovnika raspoređena u 23 kućanstva.

S obzirom na to da se u blizini nalazi slovenska granica, ovo je područje pod utjecajem slovenskih govora, što ću kasnije potkrijepiti primjerima iz ogleđa govora. Govori buzetskoga dijalekta počivaju na istim osnovama, ali se uvelike razlikuju. Upravo zato zaživjela je uzrečica: „Saka vos ima soj glos“. Govor sela Prodana veoma je specifičan i stoga zanimljiv za dijalektološka istraživanja, u što sam se uvjerala i za terenskoga istraživanja provedenoga za potrebe ovoga diplomskoga rada.

⁹ Usp. B. Jakovljević: Prodani, veličinom drugo selo na Bužeštini, Buzetski zbornik (2005: 395).

2. MOTIVACIJA

Iako živim cijeli život u Rijeci, moji korijeni pripadaju Proanima, selu, govor koji sam djelomično istražila i analizirala. Dio rodbine živi na području Buzeta i Bužeštine, te me oduvijek intrigirao način na koji su odrasli oko mene govorili.

Za boravka u Buzetu kao mala te sada kao starija, uočila sam razlikovne nijanse koje ocrtavaju pojedine govore buzetskoga dijalekta. Veoma su zanimljive razlike koje dolaze do izražaja kada razgovaraju dvije osobe iz susjednih sela, dok se pojedini leksemi u potpunosti razlikuju.

Ljubav prema hrvatskome jeziku i zavičajnom idiomu postepeno se razvijala. Oduvijek me je zanimalo bogatstvo riječi i veliki spektar dijalekata na području Hrvatske. Blisko mi je čakavsko narječje jer sam na području čakavštine odrasla. Prva znanja o govorima buzetskoga dijalekta stekla sam na kolegiju „Čakavsko narječje“, a potom ih proširila za izbornoga kolegija „Dijalektologija hrvatskoga jezika: terenska istraživanja“. Osvijestila sam da su narječja hrvatskoga jezika živa, da se postepeno mijenjaju, a te mijene koje otkrivamo istraživanjem potrebno je bilježiti da bismo znali pojasniti razvoj konačnijih oblika. Motivirana predstavljenom građom i važnošću istraživanja organskih idioma koja mi je prenesena na kolegijima, odlučila sam snimiti i zabilježiti govor sela Prodana ne bi li barem djelomice njegov sustav bio istražen.

3. CILJ RADNJE

Cilj je ove diplomske radnje bio opisati govor sela Prodana kod Buzeta na njegovoj fonološkoj razini. U radu je opisan samoglasnički inventar, suglasnički inventar i naglasni sustav i potkrijepljen elementima iz snimljenoga govora i literature.

U zaključnom sam dijelu željela potvrditi pripadnost govora Prodana buzetskomu dijalektu, ali i čakavskomu narječju.

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA GOVORA PRODANA

Istraživanje govora Prodana započela sam terenskim istraživanjem u sklopu kolegija „Dijalektologija hrvatskoga jezika: terenska istraživanja“ u ožujku 2014. godine. Snimanje zapisa ogleda govora bilo je usmjereno potpitanjima. Istraživanje sam nastavila u rujnu 2016. godine za potrebe diplomskoga rada. Tada je ispitivanje provedeno pomoću upitnika da bih došla do potrebnih opimjerenja.

Kao idealnoga govornika, uz ostale s kojima sam provela kraće vrijeme, odabrala sam Anitu Prodan. Dočekala me veoma susretljivo, spremna za suradnju. Na samom početku nije joj bilo jasno o čemu je riječ, te je započela govoriti na standardu, što se na nekim mjestima u tekstu može primijetiti. Anita Prodan rođena je 1950. godine. Do trećega razreda živjela je u Korti, a kasnije se preselila u Prodane. Završila je osmogodišnju školu, a kao što kaže, htjela je upisati krojačku školu u Pazinu, ali nije bilo financijskih mogućnosti. Zaposlila se u poduzeću „Nada Dimić“ te tamo radila punih dvadeset i devet godina dok se firma nije zatvorila.

Suprug joj je bio iz istoga sela kao i ona, pa se u njezinome govoru ne primjećuje miješanje govora ostalih sela. Govornica se u ogledu govora prisjeća mnogih dogodovština iz mladosti koje uspoređuje s današnjim načinom života mladih. Ispričala mi je na koji način su se oni zabavljali i kako se živjelo. Dotaknula se kulinarstva i pripreme tradicionalnih jela. Razgovor je protekao veoma ugodno.

Ogled je govora u nastavku rada transkribiran i akcentuiran. Pri analizi sam koristila odgovarajuću literaturu navedenu pri kraju diplomskoga rada koja mi je pomogla u utvrđivanju inventara, realizacije i podrijetla vokala, konsonanata i prozodijskih značajki govora Prodana. Snimljeni bi ogled govora

mogao poslužiti i za proučavanje ostalih jezičnih razina: morfološke, tvorbene, leksičke, sintaktičke.

5. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA BUZETSKIH GOVORA

Poljak Mieczysław Małecki dvadesetih je godina prošlog stoljeća istraživao buzetske govore. Svrstao ih je u skupinu slovensko-čakavskih govora.¹⁰ Mnogi autori nakon njega buzetske su govore uključivali u skupinu kajkavskih govora zbog upitne zamjenice *kaj*.

Josip Ribarić istraživao je prije M. Małeckog, ali je njegova disertacija objavljena kasnije. Buzetski dijalekt određuje kao kajkavsko-čakavski prijelazni s pretežno kajkavskim obilježjima.¹¹

Dalibor Brozović i Pavle Ivić u svojoj knjizi *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski* spominju podjelu na dijalekte (kajkavski, štokavski i čakavski). Čakavsko narječje klasificirano je u šest dijalekata s pet različitih refleksa jata.¹² Buzetski ili gornjomiranski dijalekt prostire se u sjevernome djelu kopnene Istre. Jat je očuvan kao poseban fonem /e/. Autori u knjizi tvrde da je zamjena /ě/ u Buzetu nastupila kasnije.¹³

Milan Moguš smatra da u postoji problem određivanja dijalektne pripadnosti govora Bužeštine. Razlog tomu je kontakt tih govora s notranjskim dijalektom te uporaba zamjenice *kaj* koja je specifična za susjedne slovenske govore.¹⁴

Proučavajući buzetske govore, Petar Šimunović utvrdio je da je uloga kvantitete, kao naglašene i nenaglašene duljine, smanjena, ali je povećan broj vokalskih fonema. Fonem /e/ iza /j/ prelazi u /a/ (*jačmik*) te /o/ u /a/ (*ruaka*). Konsonantski je sustav pojednostavljen te se poklapa s ostalim čakavskim

¹⁰ Usp. N. Vivoda (2005: 32)

¹¹ Usp. N. Vivoda (2005: 33)

¹² Usp. Brozović, Ivić (1988: 87).

¹³ *ibid*

¹⁴ Usp. M. Moguš (1977: 37).

govorima u Istri: nedostaju /ž/ i /ž'/, a /l/ je izjednačen /j/, /t' je ploziv. Značajke koje buzetske govore vezuju sa žminjsko-pazinskim govorima jesu: čuvanje skupine *čr*; oblici kondicionala *bin*, *biš*, *bimo* itd.; refleks poluglasa koji daje /a/; vokalno /l/ koje daje /u/.¹⁵ Petar Šimunović zaključio je da buzetski govori imaju čakavsku bazu na koju je izvršen slovenski utjecaj.¹⁶

Josip Lisac napisao je članak „Fonološke karakteristike buzetskoga dijalekta“ u kojem geografski smješta buzetski dijalekt, a potom se sintetski osvrće na vokalizam, konsonantizam i akcentuaciju govora toga dijalekta. Isti sadržaj objavio je u knjizi *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Naglašava činjenicu da čitavo štokavsko područje ne poznaje toliki broj vokala kao *buzetski mikrokozmos*.¹⁷ Napominje da je svaki naglašeni *jat* sačuvan kao zatvoreno /e/, a u nenaglašenu položaju zamijenjen je otvorenim /e/. Prema pisanju J. Lisca refleks stražnjega nazala također daje /a/. U buzetskom konsonantizmu praslavensko **tj* postaje /t/, a **dj* prelazi u /j/ (*mlaja*). Fonem /l/ delateraliziran je u /j/ (*boje*, *jūdi*). Zabilježen je i adrijatizam (*osan*, *nosin*). Unutar sekvencije /st/ najčešće /t/ otpada (*jes* „*jesti*“). Veoma je specifičan fonem /t/ koji je izrazito čakavskoga izgovora. Akcentuaciju karakterizira likvidacija i kvantitativnih i intonacijskih opozicija.¹⁸

Nataša Vivoda analizirala je govor Nugle, Vrha, Škuljara, Pračane, Velog Mluna, Svetog Martina te Prodana. Rezultate je objavila u knjizi „Buzetski govori“. Usmjerila se na fonologiju, morfologiju i leksičku razinu govora. Unutar fonologije promatrala je vokalsku i konsonantsku osnovu te akcentuaciju. U uvodu navodi istraživanja Jakova Volčića koji Buzet svrstava u kajkavske govore s mnogo čakavskih obilježja.¹⁹ U Buzetskim zbornicima objavila je mnogo radova koji se odnose na Buzet i Buzeštinu. Rezultati dobiveni za ovoga istraživanja djelomice se razlikuju od onih zabilježenih za govor Prodana u potonjoj knjizi. S obzirom na to da su polazišta, kriteriji i

¹⁵ Usp. M. Moguš (1977: 5).

¹⁶ P. Šimunović: *Dijalekatske značajke buzetske regije*, Istarski mozaik 8, 1970. br. 5; str. 35-49.

¹⁷ Usp. J. Lisac (2009: 35).

¹⁸ Usp. J. Lisac (2009: 38).

¹⁹ Usp. N. Vivoda (2005: 32).

ciljevi istraživanja drukčiji, rezultati se dobiveni za ovoga istraživanja neće uspoređivati s prethodnima.

6. FONOLOGIJA GOVORA PRODANA

6.1. Vokalski sustav

6.1.1. Inventar i distribucija vokalskih fonema

U svim čakavskim govorima vokalski sustavi nisu jednaki. Neki sustavi imaju pet fonema, dok je u nekih ljestvica proširena na sedam, pa čak i devet fonema. Iz praslavenskoga vokalizma u svim su se govorima sačuvali vokali /a/, /e/, /i/, /o/, /u/. Vokal */y/ relativno je rano dao /i/. Šva (ə) nastalo od jerova u čakavštini je najčešće dalo /a/, ali postoje i određena odstupanja.²⁰

Milan Moguš u svojoj knjizi *Čakavsko narječje* pisao je o vokalizmu buzetskoga dijalekta. Buzetski vokalizam izgrađen je na sedmo-fonemskoj osnovi. Kratki vokali mogu biti naglašeni i nenaglašeni, a dugi samo silazni. Peteročlani sustav može biti proširen otvorenim i zatvorenim /e/ i /o/ te se tada bilježi devet samoglasničkih jedinica.²¹ Broj vokalskih sustava u buzetskomu dijalektu izrazito je velik.

²⁰ Usp. J. Lisac (2009: 18).

²¹ Usp. M. Moguš (1977: 34).

Tablica 1. Vokalski sustav govora Prodana (temeljna distribucija)

VOKAL	NAGLAŠENI	NENAGLAŠENI
/a/	<i>bràta</i> G jd., <i>trikotàža</i> , <i>sestrà</i>	<i>štajòn</i> , <i>Pròdani</i> , <i>dèlala</i> , <i>živèla</i>
/e/	---	<i>kòckice</i> , <i>dvàdeset</i>
/i/	<i>íman</i> , <i>jìme</i>	<i>živèla</i> , <i>trikotàža</i> , <i>rùžice</i> , <i>smijáli</i> , <i>kòckice</i>
/o/	<i>ròjena</i> , <i>bròskve</i> , <i>štajòn</i> , <i>kòckice</i>	<i>nàjprijo</i> , <i>lèpo</i>
/u/	---	<i>kunpìra</i> G jd., <i>ujùtro</i> , <i>storìu</i>
/ɔ/	<i>móla</i> , <i>oprólo</i> , <i>žornót</i> G mn., <i>jója</i>	---
/ɛ/	<i>Buzɛt</i> , <i>plɛs</i> , <i>kafɛ</i> , <i>šlɛ</i> , <i>sɛ</i> , <i>zɛji</i> , <i>uvɛčer</i>	<i>Kòtle</i> , <i>žɛgnàt</i> , <i>rɛkli</i>
/e/	<i>dɛlat</i> , <i>rɛzat</i> , <i>plɛs</i> , <i>lèt</i> , <i>cɛsta</i> , <i>dvè</i> , <i>lèpo</i> , <i>nedèja</i> <i>jèst</i> , <i>živèla</i>	---
/o/	<i>škòla</i> , <i>kòzɛ</i> , <i>mòra</i>	<i>kákò storìli</i>
/ü/	<i>lük</i> , <i>krùhon</i> , <i>kùhinja</i> , <i>klebùke</i> A mn., <i>skùpa</i> , <i>jüdi</i> , <i>kapüs</i> , <i>tü</i>	<i>küpít</i> , <i>püstíli</i> , <i>küpílo</i> ; iza naglašenoga sloga -

6.1.2. Podrijetlo i ostvaraj vokala

- Fonem /a/ nastao je od *ǎ* bez obzira na njegovo podrijetlo i naglašenost/nenaglašenost:
 - od *a*: *mlàdos*, *držàt*, *smijàli*, *ostàla*, *kafè*, *drugàčija*, *Ràčice*
 - od *šva*: *danàs*, *dàska*, *làkat*, *gòrak*, *dòbar*, *prasàc*, *vètar*²²
 - od prednjega nazala: *jáčmik*, *zajik*
 - od stražnjega nazala u A jd. imenica ž. r. i u sekvenciji *-nq-*: *knjiga* A jd., *bilježnica* A jd., *taknát*²³.
- Fonem /ɔ/ nastao je od *ā*:
 - od *a*: *mòla*, *opròlo*, *žornòt*, *jòja*
 - od *šva*: *dón*, *nisón*.

Opstao je samo u naglašenoj poziciji, pa bi se moglo zaključiti da je do zatvaranja dugoga *ā* došlo nakon što su kvantitativne opozicije u nenaglašenim slogovima utrnete.

- Fonem /e/ nastao je od jata /ě/ pod naglaskom, bez obzira je li bio dug ili kratak u korijenskom i u tvorbenom morfemu: *lét* G mn., *lèpo*, *dvè*; *dèlat*, *rèzat*, *cèsta*, *nedèja* i potvrđuje svoju fonološku individualnost.

Danas se sve češće istodobno ostvaruje i neutralno *e*: *lèpe*, *crèkva*, *lèpo*, *cèli*, *dvè*.

- Fonem /ɛ/ podrijetlom je:
 - od primarnoga *e*, bez obzira je li bilo dugo ili kratko, pod naglaskom: *Buzèt*, *plès*, *večèra*, *kafè*, *šlè*, *sè*, *zèji*, *uvèčer*, ali i izvan nenaglašenoga sloga: *ženiju*, *sèstrà*, *kòže* / *kozè*

²² V. i podrijetlo fonema /ɛ/.

²³ V. i podrijetlo fonema /u/.

- od kratkoga naglašenoga *šva* pod naglaskom: *ugě̀nj*, *Vazě̀nj*, *samě̀nj*, *utorě̀k*²⁴
- na poziciji negdašnjega prednjega nazala (osim u poziciji iza *j*, *č* (*ž*) u navedenim primjerima pod opisom fonema /a/) pod naglaskom: *mě̀so*, *zě̀t*, *pě̀t*.

Danas se sve češće istodobno ostvaruje i neutralno *e*: *pě̀nzija*, *pě̀t*.

- Fonem /e/ podrijetlom je od nenaglašenoga *e*:
 - od primarnoga *e*: *večě̀ra*, *tě̀te* G jd., *šetimàna*, *klobasice*
 - od nenaglašenoga prednjega nazala: *dě̀set*, *gòvedo*, *pàmet*
 - iznimno od *jata*: *nòtre*.
- Fonem /o/ podrijetlom je od *o* pod naglaskom bez obzira na negdašnju dužinu ili kraćinu, rijetko izvan naglašenoga sloga: *škòla*, *kòže*, *mòra*, *kakò*, ali i *stòrili*. Danas se često ostvaruje neutralno, npr. *šòldi*, *Pròdani*, *štajòn*.
- Fonem /o/ podrijetlom je od nenaglašenoga primarnoga *o*: *lě̀po*, *utorě̀k*, *mládos*, ali se danas češće ostvaruje neutralno i kada je naglašen: *balkóne*, *rójen*.
- Fonem /u/ podrijetlom je od:
 - *u* u nenaglašenom slogu: *kunpíra* G jd. uz *drügáčje*
 - od psl. **vB/*vB-* u nenaglašenoj poziciji: u 'u', *utorě̀k*
 - *o*: u prezentu glagola 3. l. mn.: *takàju* ('spojiti'), *nísu*, *žéniju*; u osnovama glagola s nerelacijskim morfemom /nq/²⁵: *opočínut* uz *taknát*; u korijenskom morfemu: *múški*, *susédi*

²⁴ V. i primjere za *š*.

²⁵ V. i podrijetlo fonema /a/.

- slogotvornog /l/ u svim pozicijama, bez obzira na dužinu/kračinu, naglašenost/nenaglašenost: *Buzét, vùna, sùza, bùha, mùcat, pùž, potúf*
- prednaglasnoga i naglašenoga /o/ > /u/: *ulíta / olíta, kurízma, utròk* ('dijete'), *drùban* ('sitan').
- Fonem /ü/ podrijetlom je od:
 - u bez obzira je li bio dug ili kratak, ali i prednaglasni dugi i kratki: *skùpa, tù, jùdi, süh; lùk, krùhon, kapüs, klebùke; küpít, püstít, küpìlo, drügáčje uz bušnùt*; danas se može ostvariti i neutralno: *skùhau, rùžice*
 - od o > u: *pomüt, požù* 'grah'.
- Fonem /i/ podrijetlom je od:
 - i (i od primarnoga i i od y) pod naglaskom i izvan naglaska: *küpít, püstít, küpìlo, živèla, trikotàža, jáčmik; zajik, popít*
 - ě kada nije bio pod naglaskom, u prednaglasnoj poziciji bez obzira je li bio dug ili kratak, ali i u zanaglasnoj poziciji, odnosno u gramatičkim morfemima: *mlikó, Riká; smijdli, siját; po cèsti* L jd., *u Kórti* L jd.

Vokalski sustav govora Prodana čine:

pod naglaskom

i	ü	u
e		o
e̋		ő
	a	

izvan naglašenoga sloga

i	ü	u
e		ø
ɛ		o
	a	

6.1.3. Slogotvorno /r̥/

Slogotvorno /r̥/ se u čakavaca može realizirati kao monoftong i kao diftong. Istraživanjem slogotvornoga /r̥/ bavila se Dragica Malić koja je smatrala da je izgovor vokala uz /r̥/ prirodan proces govorenja. Ona je zaključila da su se u čakavskim govorima uz /r̥/ razvili oni vokali koji su rezultat vokalizacije poluglasova. Milan Moguš tvrdi da se nakon redukcije poluglasova /r̥/ našlo u zatvorenom položaju te se javlja dvoglas u obliku vokal uz /r̥/.²⁶

U istraživanome govoru Prodana ovjeren je monoftong /r̥/ uz iznimku u prikupljenome materijalu: *daržát*.

Tablica 2. Refleks slogotvornog /r̥/

Naglašeno	Nenaglašeno
<i>Vr̥h, pr̥va, zapr̥la</i> ('zatvorila')	<i>tr̥kin</i> ('kukuruz'), <i>tr̥gati</i> , <i>vrt̥et</i> , <i>daržát</i>

U govoru se Prodana slogotvorno /r̥/ može nalaziti u početnom i u medijalnom slogu kao naglašeno i nenaglašeno.

²⁶ Usp. M. Moguš (1977: 33).

6.2. Refleksi nekih protojezičnih i starojezičnih samoglasničkih fonema²⁷

6.2.1. Refleks starojezičnog fonema šva (/ə/ < /ъ/, /ь/)

U razvoju hrvatskoga jezika poluglasovi nestaju iz sustava. Oni su se reducirali ili su, preko šva, prelazili u puni samoglasnik. Šva je mogao prelaziti u /a/, /o/ ili /e/.²⁸

Starojezični je fonem /ə/, kada je bio dug i naglašen, u govoru Prodana dao /ó/: *dón, nisón*. Kratak pod naglaskom i izvan naglaska dao je /a/: *danás, dàska, làkat, gòrak, dòbar, prasác, vètar*. Rijetko je zamijenjen i s /e/, kada je bio kratak, naglašen ili nenaglašen: *ugènj, Vazènj, sámènj, utorèk*.

6.2.2. Refleks protojezičnoga prednjega nazalnoga fonema */e/

Refleks ovoga nazala je vokal /e/ u položaju iza nepalatalnih konsonanata te vokal /a/ iza palatala /j/, /č/ /ž/. To je jedna od alijetetnih značajki čakavskoga narječja.²⁹ Pojava se sastoji od dviju faza. Stara faza seže daleko u prošlost, kada se /e/ iza palatala mijenjao u /a/. U drugoj fazi dolazi do zamjene fonemom /e/ (*męso* > *meso*). M. Moguš navodi kako nije riječ o sporadičnoj pojavi koja je zahvatila tu i tamo pokoju riječ.³⁰

U govoru je Prodana neovisno o naglašenosti/nenaglašenosti, negdašnjoj dužini ili kraćini, za ovoga istraživanja ovjereno /e/ > /a/ iza j: *zajik, jáčmik* i /e/ > /e/ pod naglaskom i /e/ izvan naglašenoga sloga: *męso, zęt, pęt, dęset, gòvedo, pámnet*.

²⁷ Terminologija preuzeta prema I. Lukežić (2012: 130).

²⁸ Bitno je napomenuti da se poluglasovi razvijaju u dvije varijante: slaboj i jakoj. Slaba je podložna redukciji, dok je jaka podložna reflektiranju u drugi fonem preko fonema /ə/. Ta promjena se događa od sredine 11. stoljeća ili početka 12. stoljeća do konca 14. stoljeća. Ipak, u većini čakavskih govora šva je u jakom položaju ili u određenom primjeru u slabu položaju prešlo u /a/, /o/ ili /e/. (Usp. S. Vranić 2005: 170).

²⁹ Čista drugost, drugost od svih drugih.

³⁰ Usp. M. Moguš (1977: 38).

6.2.3. Refleks protojezičnoga stražnjeg nazala /ǫ/

Stražnji nazal /ǫ/ tijekom općeslavenskoga razdoblja realizirao se kao /a/, /o/ ili /u/.³¹

U govoru Prodana zamijenjen je vokalom /u/ u sljedećim primjerima:

- ǫ u prezentu glagola 3. l. mn. : *takàju, sù, nìsu, žéniju*
- u osnovama glagola s nerelacijskim morfemom /nǫ/: *bušnùt, pùknut, opočìnut*, ali *taknát, pòknat*.

Vokalom /a/ zamijenjen je:

- u akuzativu jednine imenica ženskoga roda: *vòda, knjiga, bilježnica*
- u korijenskomu morfemu: *mùški, susèdi*.

Zamjena /ǫ/ >/o/ zabilježena je iznimno, u primjeru *nòtre* ('unutra').

6.2.4. Refleks slogotvornog /j/

Slogotvorno /j/ čuvalo je svoj neizmijenjeni status do kraja starojezičnoga podrazdoblja, druge faze starohrvatskoga jezika. Tijekom mlađega podrazdoblja dolazi do zamjene slogotvornoga /j/ samoglasnikom koji je iste kvalitete kojim je ranije zamijenjeno nazalno /ǫ/.³²

U govoru Prodana slogotvorno /j/ dalo je /u/: *vùna, sùza, bùha, mùčat, pùž, potùt*.

6.2.5. Refleks protojezičnoga /ě/

Brojni dijalektolozi isticali su posebnost buzetskih govora, ali tek im je Dalibor Brozović utvrdio status dijalekta. Buzetski, gornjomiranski djelomično je zadržao fonološki individualan *jat*.

Praslavenski fonem /ě/ funkcionirao je kao zasebna fonološka jedinica u prahrvatskome i u starohrvatskome jeziku kao /ę/. U 12. stoljeću započinje

³¹ Usp. I. Lukežć (2012: 133).

³² Usp. I. Lukežić (2012: 175).

njegova eliminacija iz sustava koja traje do kraja 14. stoljeća. Njegova je artikulacija sužena između /e/ i /i/.³³

Veoma bitno je odrediti u kojem morfemu se *jat* javlja. Bilježimo ga u leksičkim korijenskim morfemima, tvorbenim te gramatičkim morfemima. U gramatičke i tvorbene morfeme inovacije najteže prodiru. Upravo su zato oni vjerodostojniji pri određivanju sustava nego što su to korijenski morfemi. Gramatički morfemi s *jatom* u sastavu ključni su za uključivanje idioma u viši sustav. Prema tomu se kriteriju razlikuju ekavski, ikavski, jekavski i ikavsko-ekavski čakavski sustavi, kao i buzetski sa zadržanom fonološkom individualnošću *jata* barem u dijelu pozicija.³⁴ Da bih utvrdila kojem sustavu pripada govor Prodana, razvrstala sam riječi prema poziciji, odnosno prema tipu morfema u kojem su ovjereni:

- refleks jata u korijenskim morfemima:

- *lèpe, bèlo, mèsec, susèda, bèla, sèč, crèkva, lèpo, cèli, mèšalo*. U navedenim primjerima uočava se da je /ě/, kada je naglašen, uvijek zatvoren, bez obzira je li primarno bio dug ili kratak.

- refleks jata u tvorbenim morfemima uglavnom je jednak prethodnoj zamjeni:

- u imenicama : *nedèja, kolèno*
- na dočetu infinitivne osnove glagola: *živèla, imèl*
- kao relikat morfema duala: *dvè*

Usto su zabilježeni i ostvaraji s neutralnim [e]: *lèpe, crèkva, lèpo, cèli, dvè*.

- refleks jata u gramatičkim morfemima:

- *po cèsti* L jd., *u Kórti* L jd.
- u I jd. m. r. zamjениčke deklinacije: *z ónin*.

³³ Usp. I. Lukežić (1998: 44).

³⁴ Usp. S. Vranić (2005: 46).

6.3. Konsonantski sustav

6.3.1. Inventar i distribucija konsonantskih fonema

Konsonantski sustav govora Prodana sadrži dvadeset i četiri fonema. Svi palatalni konsonanti, osim /j/, nastali su praslavenskim inovacijama. Glasovi /č/, /ž/, /š/ nastali su prvom palatalizacijom velara /k/, /g/, /h/, a drugom i trećom nastali su /c/, /z/ iz /k/, /g/ te /š/ iz /h/.³⁵

Čakavski konsonantizam karakteriziraju refleksi /t/ i /j/ za starohrvatski /t/ i /d/ u samostalnom položaju i u skupinama št` i žj. Veoma su važni čakavski arhaizmi koji čuvaju skupine čr i čr` te fonem /h/.³⁶

Fonem /t/ u buzetskome dijalektu tipično je čakavski kako ga je opisao Damir Horga.³⁷ Fonem /t/ rezultat je dviju povijesnih jotacija fonema /t/ (*svět-i-a > *svět-ĭ-a > svěća) te fonema /t/ kao člana suglasničkih skupina */kt/ i */gt/ (*nok-ti > *no-ktĭ > noćb; *mog-ti > *mo-gtĭ > moći).³⁸ „Prvotni se odraz, općeslavenski bezvučni palatalni ploziv /t/ (<*tj), kao jedinstveni arhaizam održao u čakavskom sustavu.“³⁹

U govoru Prodana fonem /t/ je u potpunosti sačuvan i artikulacijski identičan Horginu opisu. Zabilježen je u svim primjerima: pòt, plaát, nõžiten, domàta, kòšit⁴⁰, mjelíta⁴¹, vèta.

³⁵ Usp. I. Lukežić (2012: 29).

³⁶ Usp. Brozović- Ivić (1988: 83).

³⁷ Milan Moguš uz pomoć Damira Horge opisuje izgovor čakavskog /t/: “Kod čakavskog /t/ vrh jezika se upire o donje alveole ne dodirujući donje zube. Mjesto dodira jezika s nepcem je gotovo palatalno. U tvorbi okluzije i tjesnaca učestvuje srednji dio jezika. Neznatno je slabija zračna struja i još labavija opća artikulacija.” (1977: 65)

³⁸ Usp. I. Lukežić (1998: 84).

³⁹ Usp. I. Lukežić (2012: 41).

⁴⁰ U značenju „košarica“.

⁴¹ U značenju “mali hrast“.

Tablica 3. Konsonantski sustav govora Prodana

	okluzivi		frikativi		afrikate		sonanti	plozivi
KONSONANTI	zv	bz	zv	bz	zv	bz	neutralni	
Bilabijali	b	p					m	
Labiodentali				f			v	
Dentali	d	t	z	s		c	n	
Alveolari			ž	š			l r	
Palatali						č	ñ í	đ t
Velari	g	k		h			j	

6.3.2. Rezultat jotacije praslavenske skupine * /d̥i/ i sekundarne skupine * /d̥aj/

Unutar čakavskoga narječja praslavenska skupina /d̥i/ dala je, u većini slučajeva, /j/ (*mlaja, slaja, rojen*). Sekundarna skupina /d̥aj/ ostvaruje se kao /dj/ (*grozje, medja*).⁴²

Šimunović u članku *Fonološke značajke buzetskoga dijalekta* izdvaja važnu značajku buzetskoga konsonantizma u kojoj je praslavensko *dj dalo /j/ (*mlaja, rojen*).

U govoru Prodana rezultat jotacije skupina */d̥i/ i */d̥aj/ vidljiv je u sljedećim primjerima:

- >j: *ròjen, mlàji, slàji, dažjá*

⁴² Usp. M. Moguš (1977: 64).

Fonem /d̥/ pojavljuje se rijetko, obično u riječima stranoga podrijetla, i artikulacijsko-akustičnim svojstvima zvučni je parnjak čakavskomu /t̥/: *ándelić*, *đard̥in*.

6.3.3. Rezultat jotacije praslavenske skupine */t̥/ i sekundarne skupine */t̥j/

Praslavenska skupina */t̥/⁴³ i starohrvatska skupina */t̥j/ ostvaruju se jednoznačno kao /t̥/, odnosno kao čakavsko /t̥/⁴⁴ u cijelom buzetskom dijalektu, pa tako i u govoru Prodana, što je vidljivo u sljedećim primjerima:

- *nót, svéta, bráca*

6.3.4. Refleks praslavenske suglasničke skupine */ski/ i */sti/ te njihovih sekundarnih inačica

Suglasničke skupine **stj* i **skj* u čakavskome narječju prelaze u /šč/ (*štap*, *ognjište*, *puštati*).

U buzetskome dijalektu, a tako i u govoru Prodana, praslavenske suglasničke skupine **/ski/* i **/sti/* te njihove starohrvatske inačice jotacijom su dale skupinu /šč/. Primjeri iz govora Prodana su:

- *dáštici, ognjište, išten* ('iskati', 'tražiti').

Skupina /št/ u čakavskom se razvila od skupa /st/ u posuđenicama: *štajón* ('doba, razdoblje'), *štómih* ('želudac'), *štórija* ('priča'), *štramác* ('madrac')⁴⁵.

U posuđenicama nastaju i skupine *šk<sk* i *šp<sp*: npr. *škartóc* ('papirnata vrećica'), *španjulét* ('cigareta'), *špína* ('slavina'), *šporkáti* ('zamazati').⁴⁶ Svi primjeri potvrđeni su u govoru Prodana.

⁴³ V. i 6.3.1.

⁴⁴ Usp. M. Moguš (1977: 65).

⁴⁵ Usp. M. Moguš (1977: 83).

⁴⁶ Usp. M. Moguš (1977: 83).

6.3.5. Refleks praslavenskih suglasničkih skupina * /zɡ̃/ i * /zd̃/ te njihovih sekundarnih inačica

U čakavskome narječju skupovi **zdj* i **zgj* zamjenjuju se skupom /žj/ (*rožje, možjani, dažja*), a sekundarne skupine kao /zj/ (*grozje*).

Praslavenske skupine */zd̃/ i starohrvatska */zd̃aj/ u buzetskome dijalektu te govoru Prodana ostvaruju se jednako tako.⁴⁷

- */zd̃/ i */zd̃aj/ > /žj/, /zj/, tj. /jz/: *dažja* G jd., *gr̃oze*⁴⁸

6.3.6. Refleks praslavenske skupine /čr/

Zadržavanje skupine /čr/ svojstveno je mnogim čakavskim govorima, pa tako i govorima buzetskoga dijalekta. U govoru Prodana u svim je primjerima zadržana skupina /čr/: *črno, črljène, črēšnja, črēpnja*.

6.3.7. Slabljenje šumnika na dočetu zatvorenog sloga

Slabljenje šumnika na dočetu zatvorena sloga alijetetna je čakavska značajka, pa i buzetskoga dijalekta. O toj su čakavskoj posebnosti pisali Milan Moguš u knjizi *Čakavsko narječje* i Iva Lukežić u *Govori Klane i Studene*. Milan Moguš piše da je struktura sloga bila uzrok promjene čakavskih konsonantskih skupova. Smatra da svaki slog ima svoj početak, vrh i kraj.⁴⁹ Sastoji se od dvije komponente: *sonornosti*⁵⁰ i *napetosti*.⁵¹

M. Moguš navodi da jedno od temeljnih fonetskih pravila jest da u istom slogu slabi napetost onih konsonanata koji su dalje od vokala. Stupanj napetosti se povećava u ovom smjeru: vokali → poluvokali → sonanti → nazali +v → zvučni /bezvučni konsonanti. Ako iza posljednjega ili jedinoga vokala slijede

⁴⁷ P. Šimunović: *Dijalekatske značajke buzetske regije*, Istarski mozaik 8, 1970. br. 5; str. 35-49.

⁴⁸ U ovome primjeru skupina /jz/ nastala je metatezom iz polaznoga čakavskoga refleksa.

⁴⁹ Usp. M. Moguš (1977: 85).

⁵⁰ Svojstvo onoga što je zvučno, zvučnost, zvonkost.

⁵¹ Akustičko svojstvo glasa.

dva završna konsonanta koji pripadaju istom stupnju napetosti, reducira se onaj konsonant koji je dalje od vokala.⁵²

Iva Lukežić u svojoj knjizi navodi da je jedna od najbitnijih značajki čakavskog jezičnog sustava otpor prema ostvarenju jake napetosti u suglasničkoj zoni iza samoglasnika. Šumnici su obilježeni kao veoma teški. Čakavski se sustav opire zatvorenim slogovima preko mehanizama za eliminaciju napetosti u slogovima koji su zatvoreni šumnicima.

Šumni suglasnik može slabiti tako da se najnapetija afrikata ili okluziv zamjenjuje manje napetim frikativom. Primjeri koji slijede ovjereni su u govoru Prodana:

a) zamjena afrikate frikativom: *o-cta* > *oštá* (: *ocat*)

b) zamjena okluziva frikativom: *Bòh* (<*Bog*)

l`hko (<*lakko*)

ž`hko (<*žukko*)

n`hti (<*nokti*)

tr`teh (<*trećeg*)

c) zamjena okluziva sonantom: *dvàjst* (<*dvadeset*)

U skupinama /-št/ i /-st/ na kraju riječi dolazi do redukcije okluziva /t/:
dvàjs (<*dvajst*), *j`s* (<*jest*), *prn`s* (<*prnest*), *don`s* (<*donest*), *š`s* (<*šest*)

6.3.8. Ishodišna jezična skupina */və/ (< */vb/, */vb/), inicijalno /v/ i /v/ u suglasničkim skupinama

Sonant /v/ kao rezultat ishodišne jezične skupine */və/ (< */vb/, */vb/), u sjevernočakavskim govorima, pa tako i u bužetskomu dijalektu bio je sklon redukciji u inicijalnoj poziciji ili u suglasničkim skupinama u slijedu sa sonantom /r/ ili samoglasnim /r/ u istom ili sljedećem slogu.⁵³

⁵² Usp. M. Moguš (1977: 86).

⁵³ Usp. S. Vranić (2005: 255).

U govoru *Prodana* u inicijalnome se položaju skupina */və/ (< */v̥/, */vb/) nakon redukcije poluglasa u slabom položaju razrješava redukcijom i vokalizacijom:

a) /v/ se može reducirati ispred šumnika i sonanta:

- */v̥s/ > */vəs/ > */vs/ > /s/: *sě́, sàko, sákamor, sáka*
- */v̥z/ > */vəz/ > /vz/ > /z/: *zét*
- */v̥č/ > */vəč/ > */vč/ > /č/: *čéra*

b) sonant /v/ iz skupine */və/ (< */v̥/, */vb/) vokalizira se:

- */v̥d/ > */vəd/ > */vd/ > /ud/: *udovica*
- */v̥b/ > */vəb/ > */vb/ > /ub/: *ubit*

c) redukcija početnoga /v/ : *lasi*

d) sonant /v/ u suglasničkim se skupinama sa sonantom /r/ ili slogotvornim /r/ u istome ili narednome slogu reducira: *četrti, trdo, storit*.

6.3.9. Protetski konsonanti

Protetski konsonanti /j/ i /v/ javljaju se u praslavenskome jeziku. Zbog zakona otvorenih slogova svaka je riječ trebala završiti samoglasnikom. Ako bi sljedeća riječ započela samoglasnikom, dolazilo bi do zijeva (hijata).⁵⁴ Da bi se to spriječilo, premetala se proteza.⁵⁵

Petar Šimunović zabilježio je da se u buzetskome dijalektu /j/ proteza premetala u riječi koje su započinjale vokalom /i/. Upravo zato navodi primjere: *jime, jimét*.

⁵⁴ Usp. S. Vranić (2005: 265).

⁵⁵ Glasovi koji se razvijaju ispred nekih vokala (preuzeto sa Hrvatskoga jezičnoga portala) <https://hjp.znanje.hr>. Zakon otvorenih slogova ukinut je eliminacijom poluglasova u povijesnome razvoju hrvatskoga jezika.

Proteza /v/ umetala se ispred fonema /u/, /y/ i /o/: *vuho*.

U ogledu govora sela Prodana zabilježila sam noviju *j*- protezu ispred fonema /i/ koja je ovjerena u čakavskim ekavskim dijalektima na prostoru središnje Istre.⁵⁶

Navedena je značajka uočena u sljedećim riječima: *jime*, *jiman* 1. l. jd.

6.3.10. Status finalnoga slogovnoga /l/ *(/l̥/ ili /l̥/ > /l̥/ > /l/)

„Finalno se slogovno /l/ u ishodišnom sustavu hrvatskoga jezika nalazilo na dočetu finalnoga sloga u imenicama, pridjevima, priložima; na dočetu finalnoga sloga prijedloga i oblika jednine m. r. glagolskoga pridjeva radnoga, ili na dočetu medijalnoga sloga osnove različitih vrsta riječi, najčešće imenica, pridjeva, priloga i glagola.“⁵⁷

U buzetskome dijalektu finalno /l/ je na kraju sloga mogao dati /v/, a rjeđe /f/ (*šáv*, *znáv*). Nekada može biti i reduciran (*móga*, *priša*, *bi*), što je čakavska vrhunska razlikovnost.

U govoru Prodana finalno /l/ je zamijenjeno bilabijalnim vokalom /u/. Primjeri koji to dokazuju jesu:

- u glagolskom pridjevu radnom: *biu*, *iměu*, *storiu*, *šū*
- u imenica: *pěpěu*.

U govoru Prodana finalno /l/ samo se iznimno reducira u glagolskom pridjevu radnom: *ostó* ('ostao').

6.3.11. Zamjena dočetnoga -m u -n

Mate Hraste pokušao je protumačiti i opisati prijelaz -m u -n. Htio je saznati kada -m prelazi u -n, koji su uzroci tome prelaženju te radi li se o autohtonoj čakavskoj izoglosi ili ne.⁵⁸

⁵⁶ Usp. S. Vranić (2005: 266).

⁵⁷ Usp. S. Vranić (2005: 241).

⁵⁸ Usp. M. Moguš (1977: 79).

Takva promjena zahvaća sve primorske krajeve krajem 17. st. i početkom 18. st. Zaključuje da do te promjene dolazi zbog jednostavnijega izgovora /n/, u nekim suglasničkim skupinama, nego li /m/. Ipak tumačenje Mate Hraste nije uvjerljivo jer tendencija lakšega izgovora ne zahvaća fonem /b/ i /p/ koji su izgovorom teži od fonema /m/. M. Moguš objašnjava da fonetska realizacija postaje irelevantna u odnosu na značenje kada se povezuje sa morfološkim konstantama, kao što su nastavci. Kod leksičkoga morfema ne može doći do neutralizacije jer o njemu ovisi značenje.⁵⁹ Upravo zato teza o pojednostavljanju izgovora nije točna.

Nije moguće točno odrediti utjecaj ove pojave. Neki smatraju da je ona romanskoga podrijetla, no ta teza nije u potpunosti točna jer je stari venecijanski dijalekt nije imao.⁶⁰

U buzetskome dijalektu te u govoru Prodana zamjenu dočelnoga -m u -n nalazimo u sljedećim kategorijama:

- u gramatičkim morfemima npr. u: *živin, iman/jiman*
- u I jd. imenica m. i s. roda: *nōžičen, gulašon, blāgōn.*

U leksičkim morfemima ne dolazi do neutralizacije /m/ i /n/ jer bi tada došlo do promjene značenja leksema, ali u nepromjenjivim se glavnim brojevima provodi: *sēdun.*

6.3.12. Obezvučenje suglasnika u finalnoj poziciji

U ogledu govora dolazi do obezvučenja suglasnika u finalnoj poziciji. U dijalektološkoj se literaturi⁶¹ ta pojava ističe kao arealna značajka.⁶²

Zabilježeni su mnogi primjeri obezvučenja suglasnika u finalnoj poziciji u govoru Prodana, npr.:

⁵⁹ Usp. M. Moguš (1977: 81).

⁶⁰ Usp. M. Moguš (1977: 79).

⁶¹ Usp. S. Vranić (2005:277).

⁶² Arealne značajke jesu značajke karakteristične za određeno područje, iste značajke mogu biti karakteristične i za više narječja.

- /d/ > /t/: *susèt*, ali i *sused*
- /ž/ > /š/: *stàš* (<*staž*)
- /b/ > /p/: *zúp* (<*zub*); *rúp* (<*rub*)
- /g/ > /h/: *snèh* (<*sneg*)

6.3.13. Asimilacija i disimilacija konsonanata

Čakavsko narječje u cjelini obilježavaju i asimilacije i disimilacije. Asimilacija /s/ > /š/ zabilježena je i u govoru Prodana i ne provodi se sustavno. Ovjerena je kontaktna asimilacija: *š njìn* (<*s njim*).

Od disimilacijskih je pojava vezanih za čakavske konsonantske skupine u govoru zabilježena i izmjena /mn/ > /vn/: *sedamndájst* > *sedavnájst*.

6.3.14. Fonem /i/

Delateralizacija zahvaća konsonant /i/. Rezultat je te općečakavske mijene /j/.⁶³ Brozović ju smatra adrijatizmom.⁶⁴

Neki od primjera zabilježenih u govoru Prodana jesu: *zèji*, *jüdi*, *bršjàna*.

6.3.15. Skupina /jd/ u prezentskoj osnovi

„U konzervativnim sustavima (kakvo je i čakavsko narječje), u prezentskoj osnovi glagola *ići* (>*idti**), na granici prefiksalnoga i korijenskoga morfema realizira se skupina /jd/. Ona je rezultat starijega razvoja pri kojemu se dočetni samoglasnik prefiksa i početni samoglasnik korijena stopili u diftonšku sekvenciju /oj/, /ej/ ili /aj/“⁶⁵, a jednak je rezultat ovjeren i u buzetskom dijalektu, pa i u govoru Prodana.

Primjeri u govoru Prodana su:

- *pòj* 2. l. jd. imp. ('pođi')

⁶³ Usp. M. Moguš (1977: 90).

⁶⁴ Usp. Brozović – Ivić (1988: 84).

⁶⁵ Usp. I. Lukežić (1998: 93).

- *ùjde* 3. l. jd. prez. ('otiđe, pobjegne').

6.3.16. Rotacizam

Rotacizam je pojava koja se javlja u čakavskim, kajkavskim i štokavskim govorima. Do te pojave dolazi u prezentskoj osnovi glagola *moći*, pri čemu se /ž/ zamjenjuje s /r/. Primjeri u govoru Prodana su: *mòren, mòreš, mòre...*⁶⁶ Rotacizam praslavenskoga že proveden je na kraju pojedinih riječi (naročito priloga): *kolikur, pònjer, nùtar, níkamor...*⁶⁷

6.3.17. Razvoj protojezičnih i starojezičnih prijedloga *vy, *izb (> *izə) i *sb (> *sə)

U prijedlogu *vy*, vokal *y* zamijenjen je vokalom *i*, a kasnije je cijeli prijedlog zamijenjen prijedlogom *iz*. U literaturi su zabilježeni i primjeri u kojima je zadržan prijedlog *vi*.⁶⁸ Tako je i u govoru Prodana: *vinét, vinjémat*.⁶⁹

Iz ishodišnojezičnoga oblika **iz > izə (i *vy)* razvio se prijedlog i prefiks *z* i *z-* (u kojima su se reducirali poluglas i vokal), te njegova pozicijski uvjetovana inačica *s* i *s-*, odnosno *š/š-*. U govoru Prodana zabilježeni su sljedeći primjeri:

- *z nòžicén, z gulàšon, z ònim, z blàgon, z vòli; s pépəlon, š njìn*
- *stùklo, skopát, zgorét, stuć.*

6.4. Naglasni sustav

6.4.1. Inventar prozodema

Akcentuaciju čakavskoga narječja odlikuje jezični konzervativizam. A. Belić tvrdi da osnovnu čakavsku akcentuaciju čini sustav od tri naglasaka: *à, ã, â*.⁷⁰

M. Moguš je kao polaznu točku u određivanju akcenatskih tipova uzeo starohrvatski sustav. Prema njegovu mišljenju postoje četiri akcenatska tipa.

⁶⁶ Usp. I. Lukežić (1998:93).

⁶⁷ Više je o tome pisala N. Vivoda: *Buzetski govori* (2005: 33).

⁶⁸ Usp. S. Vranić (2005: 271).

⁶⁹ Ibid

⁷⁰ Usp. M. Moguš (1977:44).

Prvi od njih je stari akcenatski tip koji ne bilježi promjenu trajanja ni mjesta. U starijem akcenatskom tipu sačuvana su stara akcenatska mjesta na kojima dolazi do izmjene intonacije i trajanja. U novijem je akcenatskom tipu djelomično proveden regresivan pomak akcenatskog mjesta, a u novom potpuno.⁷¹

Glavnina buzetskoga dijalekta ima stari jednoakcenatski sustav. U buzetskom dijalektu likvidirane su kvantitativne i intonacijske opozicije. Jug dijalekta čuva kvantitetu pod akcentom i pred akcentom. Akcenatsko mjesto je nepromijenjeno i odgovara čakavskoj akcentuaciji. Na sjeveru dijalekta dolazi do akcenatskoga prenošenja.⁷²

Govor Prodana je jednoakcenatski, a od svih čakavskih naglasnih obilježja zastupljeno je samo mjesto naglaska, odnosno silina. Dakle, jedinice su nenaglašena kračina i naglašeni slogu kojem je zastupljena samo silina.

Akcent se može ostvariti na svim vokalima i slogotvornom r.

/a/: bràta G jd., trikotàža, sestrà

/i/: ìman, jìme, kóckice

/o/: ròjena, bròskve, štajòn

/ɔ/: móla, oprólo, žornót, jója

/ɛ/: Buzè̇t, plè̇s, kafè̇, šlè̇, sè̇, zè̇ji, uvè̇čer

/e/: dėlat, rėzat, plè̇s, lét, cè̇sta, dvè̇, lépo, nedè̇ja jè̇st, živè̇la

/o/: škòla, kòze, mòra

/ü/: lük, krühon, kühinja, klebüke A mn., sküpa, jüdi, kapü̇s

/r/: Vṙh, pṙva, zapṙla

6.4.2. Distribucija prozodema

Raspodjela prozodemskih jedinica u govoru Prodana je slobodna, odnosno akcent može stajati u svim pozicijama, a nenaglašena kračina ispred i iza naglašenoga sloga.

⁷¹ ibid

⁷² Usp. J. Lisac (2009:39).

Naglasak se ostvaruje na:

- početnom slogu:
- škòla, jòja, sìpali, jùdi, mòra
- središnjem slogu:
- koliko, nedèja, susèda, klebùke, čenìca, opròlo
- dočetnom slogu:
- utorèk, küpít, bilà, zagreblò, teklà, petèhè, žornòt

7. KLASIFIKACIJA GOVORA PRODANA

7.1 Općečakavske fonološke značajke najvišega ranga razlikovnosti (alijeteti)⁷³ u govoru Prodana

Oblici zamjenice ča

Jedan od alijeteta čakavskoga narječja jest postojanje upitno-odnosne zamjenice *ča* po kojoj je ono i dobilo ime. Svi govori koji u svome rječniku imaju *ča* smatraju se čakavskima. Buzetski dijalekt dio je čakavskoga narječja, a osnovu zamjenice *ča* možemo pronaći u kompozitima te zamjenice: *zač*, *poč*, *nič*⁷⁴ premda se temeljni lik *ča* ne ovjerava.

Prvi koji je istraživao buzetske govore bio je Poljak M. Matecki koji ih je svrstao u slovensko-čakavske govore. Nakon njega autori su ih uključivali u kajkavske govore zbog upitne zamjenice *kaj*.⁷⁵ Takvi zaključci bili su sasvim krivi jer buzetski dijalekt pripada čakavskome narječju, kao što je zaključio P. Šimunović, a zbog slovenskoga utjecaja u uporabi je zamjenica *kaj*, a ne *ča* (se tu *kaj* se imělo dōma; sě *kaj* ki kōliko mōra kopāt).

Ovjereno je i postojanje zamjenice *nič*:

...jūdi nisu iměli *nič* dōma...

... Ma oni bōt smo igrāli za dīnar, bilo je *nič*...

Čakavska nepreventivna puna vokalizacija poluglasa u „slabom položaju“

Iva Lukežić piše da je poluglas prešao u puni samoglasnik ako se nalazio na apsolutnome kraju riječi ili među suglasnicima koji su nakon redukcije poluglasa odmah mogli stvoriti tipičnu suglasničku skupinu. Upravo ta značajka

⁷³ Razlikovni kriteriji u dijalektologiji koji nemaju jednaku vrijednost. Alijeteti su jezične činjenice koje su svojstvene jednom narječju i nijednome drugome.

⁷⁴ U navedenim primjerima dolazi do spajanja prijedloga i zamjenice *ča*, a dočetano a se reducira i nastaju spomenuti oblici. Čakavci poznaju oblike poput *nič*, *neč* (Moguš 1977: 22).

⁷⁵ Usp. N. Vivoda (2005: 32).

svojstvena je samo čakavskome narječju i jedan je od alijeteta čakavskoga narječja.⁷⁶

U govoru Prodana za ovoga su istraživanja zabilježeni ovi primjeri čakavske nepreventivne pune vokalizacije: *kadi*, *màlin*.

Ostale su zastupljene alijetetne značajke prikazane u analizi fonološkoga sustava govora Prodana:

- ❖ uvećani inventar vokalskih fonema⁷⁷
- ❖ refleks prednjega nazala /e/⁷⁸
- ❖ refleks /ě/⁷⁹
- ❖ rezultat jotacije praslavenske skupine */d̑i/ i starohrvatske skupine */d̑ej/⁸⁰
- ❖ izmjena šumnika na dočetu zatvorenoga sloga⁸¹.

7.2. Alteritetne značajke

Zabilježene su i čakavske jezične značajke nižega hijerarhijskoga ranga razlikovnosti (alteriteti)⁸² u govoru Prodana:

- ❖ rezultat jotacije praslavenske skupine */t̑i/ i starohrvatske skupine */t̑aj/⁸³
- ❖ odraz jotacije u suglasničkim skupinama */sk̑i/ i */st̑i/ */zd̑i/, */zg̑i/ u sekundarnim skupinama⁸⁴
- ❖ konsonantske skupine /šk/, /šp/ i /št/ u primljenicama⁸⁵
- ❖ vokalizacija ili redukcija */v̑ə/ (< */v̑b/, */v̑b̑/)⁸⁶
- ❖ zadržano finalno slogovno /l/ (*/l̑b/ ili */l̑b̑/ > /l̑ə/ > /ȗ./)⁸⁷

⁷⁶ Usp. I. Lukežić (1998: 24).

⁷⁷ V. i 6. 1. 1.

⁷⁸ V. i 6. 2. 2.

⁷⁹ V. i 6. 2. 5.

⁸⁰ V. i 6. 3. 2.

⁸¹ V. i 6. 3. 7.

⁸² Alteriteti su „jezične razlikovne činjenice koje mogu biti svojstvene dvama, pa i trima narječjima na njihovoj apstraktnoj razini, ali se ne javljaju u svakoj njihovoj apstraktnoj ili konkretnoj sastavnici.“ I. Lukežić (1998:14).

⁸³ V. i 6. 3. 3.

⁸⁴ V. i 6. 3. 4.

⁸⁵ V. i 6. 3. 4.

⁸⁶ V. i 6. 3. 8.

⁸⁷ V. i 6. 3. 10.

- ❖ zamjena dočetnoga *-m* u *-n*⁸⁸
- ❖ rotacizam u prezentskoj osnovi glagola *moći* i u pojedinim priložima⁸⁹
- ❖ skupina */jd/*.⁹⁰

Prema utvrđenim značajkama višeg i nižeg ranga razlikovnosti, govor Prodana pripada čakavskome narječju, a unutar njega buzetskomu dijalektu.

⁸⁸ V. i 6. 3. 11.

⁸⁹ V. i 6. 3. 16.

⁹⁰ V. i 6. 2. 15.

8. ZAKLJUČAK

Predmet istraživanja ovoga diplomskoga rada bila je fonologija mjesnoga govora sela Prodana u Buzetu. Istraživala sam njegov vokalski i konsonantski inventar te naglasni sustav. Potvrđivanjem alijetetnih i alteritetnih značajki dokazana je pripadnost ovoga govora čakavskomu narječju i buzetskomu dijalektu.

Vokalski sustav poznaje foneme /a/, /e/, /ɛ/, /i/, /o/, /ɔ/, /ɒ/, /ü/. Prednji nazalni samoglasnik /ɛ/ prešao je u /e/ i /a/, a stražnji /ɒ/ denazalizirao se u /a/, /o/ i /u/. Slogotvorno /l̥/ dalo je u /u/. Refleks je jata /ě/ u korijenskim morfemima, kada je naglašen, uvijek zatvoren (*lěpe*, *bělo*, *měsec*). U tvorbenim morfemima bilježi se uglavnom kao /e/ (*neděja*, *kolěno*). Refleks jata u gramatičkim morfemima je /i/: *po cěsti* L jd., *u Kórti* L jd.

Analizom konsonantskoga sustava potvrđeno je postojanje dvadeset i četiri fonema. Čakavsko /t/ je u ovome govoru zadržalo svoju psl. vrijednost. Potvrđeno je i postojanje određenih suglasničkih skupina (/št/, /št/, /žj/, /čr/, /jz/, /jd/).

Analizom naglasnoga inventara utvrđeno je da je govor Prodana jednoakcenatski, odnosno, bilježi se utručće kvantitativnih i intonacijskih opozicija. Upravo tu tvrdnju Josipa Lisca potvrdila sam nakon transkripcije oglednoga govora. Akcent može stajati na svim vokalima te u svim pozicijama (početni, središnji i dočetni slog). Naglasak na slogotvornom /r/ za ovog istraživanja nije zabilježen na finalnom slogu.

Alijeteti koji su potvrđeni u ovome radu jesu kompoziti zamjenice *ča*, čakavska nepreventivna puna vokalizacija poluglasa u „slabom položaju“, inventar vokalskih fonema, refleks prednjega nazalnoga samoglasnika /ɛ/, refleks /ě/ koji je u korijenskim i tvorbenim morfemima uvijek pod naglaskom te se ostvaruje kao /e/ i kao /ɛ/, čime se potvrđuje njegoa fonološka

individualnost. Nadalje, oprimjeren je rezultat jotacije praslavenske skupine */d̑i/ i starohrvatske skupine */daj i izmjena šumnika na dočetu zatvorenoga sloga.

Od alteritetnih značajki potvrđene su jotacije praslavenske skupine */t̑i/ i starohrvatske skupine */təj/ i odraz jotacije u suglasničkim skupinama */sk̑i/ i */st̑i/ */zd̑i/, */zg̑i/, konsonantske skupine /šk/, /šp/ i /št/ u primljenicama, zadržano finalno slogovno -l, vokalizacija ili redukcija */və/ (< */vb/, */vb/), rotacizam u prezentskoj osnovi glagola *moći* i u ostalim zabilježenim primjerima, zamjena dočelnoga -m u -n, te skupina /jd/.

9. SAŽETAK

U ovome radu prikazane su fonološke značajke mjesnoga govora Prodana, njegov vokalski i konsonantski inventar te naglasni sustav. Prema značajkama analiziranim u radu, govor se odlikuje tipičnim značajkama koje potvrđuju pripadnost čakavskom narječju. Mjesni govor Prodana dio je buzetskoga ili gornjomiranskoga dijalekta koji se prostire na sjevernome djelu kopnene Istre.

9. 1. Summary

This work presents phonological features, distribution of vowels and consonants and prosody system of the Dialect of Prodani. According to the traits that have been analyzed in this paper, the dialect of Prodani reveals typical features of Čakavian dialect. The idiom of Prodani falls into the realm of the Buzet dialect (also known as *gornjomiranski*) which is spread over the inland parts of northern Istria.

10. KLJUČNE RIJEČI

Čakavsko narječje, buzetski dijalekt, mjesni govor Prodana, fonologija, vokalski sustav, konsonantski sustav, akcentuacija.

10. 1. Key words

Čakavian dialect, Buzet dialect, the dialect of Prodani, phonology, vowel system, consonant system, accentuation.

11. LITERATURA

1. Brozović, Dalibor, i Ivić, Pavle, *Jezik srpskohrvatski/ hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb 1988., str. 80-99.
2. Grah, Elena, *Fonološke značajke mjesnoga govora sela Krbavčići u: Buzetski zbornik, „Josip Turčinović“ d.o.o., Buzet 2002., str. 19-25.*
3. Jakovljević, Božo, *Na zapadnim i južnim obroncima Bužeštine*, Malahne knjige blzetske, Račice 2005.
4. Jakovljević, Božo, *Prodani, veličinom drugo selo na Bužeštini u: Buzetski zbornik „ Josip Turčinović“ d.o.o., Buzet 2005., str. 395-400.*
5. Lisac, Josip, *Fonološke značajke buzetskoga dijalekta u: Čakavska rič, br. 2, 2001., str. 13-22.*
6. Lisac, Josip, *Hrvatska dijalektologija 2: Čakavsko narječje*, Goleden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb 2009.
7. Lukežić, Iva, *Govori Klane i Studene*, Libellus, Crikvenica 1998.
8. Lukežić, Iva, *Zajednička povijest hrvatskih narječja: 1. Fonologija*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka 2012.
9. Moguš, Milan, *Čakavsko narječje*, Školska knjiga, Zagreb, 1977.
10. Šimunović, Petar, *Dijalekatske značajke buzetske regije u: Istarski mozaik, br. 5, 1970., str. 35-49*
11. Šimunović, Petar, *Ogledi govora na Bužeštini u: Buzetski zbornik, „Josip Turčinović“ d.o.o., Buzet 1992. 33-43.*
12. Vivoda, Nataša, *Buzetski govori*, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper 2005.
13. Vivoda, Nataša, *Govor Sluma u: Buzetski zbornik „ Josip Turčinović“ d.o.o., Buzet 2001., str. 217- 249.*
14. Vivoda, Nataša, *Sklonidbeni nastavci u govorima Bužeštine u: Buzetski zbornik, „Josip Turčinović“ d.o.o., Buzet 2005., str. 129- 138.*

15. Vranić, Silvana, *Čakavski ekavski dijalekt: sustav i podsustavi*, Filozofski fakultet, Odsjek za kroatistiku, Rijeka 2005.

Internetski izvori:

1. <http://www.buzet.hr/index.php?id=41>
2. <http://www.istrapedia.hr/hrv/430/buzet/istra-a-z/>
3. <https://karte-hrvatske.com.hr/prodani-buzet>
4. <https://hjp.znanje.hr>

12. PRILOZI

12.1. Ogled mjesnoga govora Prodana

Náša mládos je bila lěpša négo váša danás. Smo šli u plěs i vájki smo šli skúpa i óni múški i žěnske sě skúpa smo šli táko da nas je bilá dvě file po cěsti, koliko je bila cěsta široká toliko je bilo nas dvě file. I mi smo šle' lěpo vájki skúpa, níkad nas nísu pústili múški da smo óstale sáme, níkad nas nísu pústili da grěmo sáme dóma, vájki su nas čúvali da nas né bi néki jěr nékad su se ználi potúć ánka u plěsu. I vájki sù nas braníli. U plěs smó šli u Buzět, Sv. Donát. U Buzětu je bilo po zimi, a u Sv. Donát, na Vrh, u Kótlě u Ráčice, u Krušvare tú je bilo sáka neděja u Krušvarima plěs, a drúgo je bilo kad je bio saměnj.

Se je kúhalo maněštra, palénta, se kúhalo zěji, náš káj je zěji.. zěji je kad se stúče bróskve i kunpir.

A máčkare su bilé sáko lěto i mi smó iměli tú Pródani vájki svojě máčkare. Sáda nísu vét. Tu smo sě od Pródanu smó šle' u máškare, noběn ni ostó dóma stári jůdi. I lěpo sě je hodílo po vasáh, sě na nógi se je pobéralo jója.

Nísu dáli káko danás koláče, krůh, pancěta, šaláma. Ali en bót nísu to dólí jěr nísu iměli ljůdi. Bóže da su nám dólí kákvu jábuku, nós jě bilo srán anka zět. Mí púpe smo plesále i nás je bilo srán zět i ónda su dáli tí jůdi sù dáli onimá kóji su pobérali jója, oni su sípali košíť i pónjer smo poli njegá těkli zět kí nas je bilo srám zět.

Mí púpe smo se maškarále vájki u bělo, jer su bile máčkare u bělo i púp koliko nas je biló ili šěs ili ósón koliko nas je biló smo iměle lěpe klebůke, smo napravíle od rúžic ali od oněga papíra, krěp papíra. Tú smo dělali ma nájmanje ěn měsec, ěn měsec i pú prije nego su bile máčkare, tú je jedná stára, mojá susěda oná nan je krójila tě rúžice, mi smo šivali se tú se šivalo na klebůk. Múški su iměli oně visokě klebůke púne rúžic, a žěnske su iměle níske. I ónda smo iměli běla májica i běle bragěše ili běla kótola i ónda se stáviló tú preka ne se spámetin kóko se je klícala... bandoljěra překo i ónda je bila jená rúžica i křvavo. Tú su bile máčkare u bělo.

Ónda su bili pústi, pústi su iměli i oně trákice, ónda je bila kurizma obavézno kurizma je iměla za vrát šiške od mjelića oně šiške ki sě stórijú, onú se nabólo i sě je iměla kurizma za vrót.

Su bile sakakóve, někad su iměli někí fòlo, oni kí se su stávilí nùtra u pépeřu u tó fòlo i ónda su tékali za žěnskami i su dělali neka pride. Do mōsta smo šli do Podkúk, Miholići pa na Marince, Vidáce, Mōst, Maruškiće i gòrě Brěge, Čęla i sěmo dōma. Čęli dān tu se se šló na nóge i ónda utoręk se je šló tāmo na Ráčice, Martince, Krušvare.

Tù kad grěn na jččica, kad grěn sęč lęs, pride vājki prijátelji, íakulómo. Se obráđuje ja ma sę mánje. Prije je bilo sę obráđeno, jůdi nisu iměli nič dōma ko nisu si priskrbili, sādili. Danás se grě lāhko u trgòvina, ali en bót se ni šló. Se je sādilo kunpir, čenica se sijálo, jáčmik. Sę je trěbalo za prascę, trkin, sirák, čebůla, cesán, úzgajalo se je dōma jer sę káj si iměl dōma, si mógao jęs ni bilo i.. bitęga. Já, smo iměli kráve, vóle, pónjer smo prodáli jer ni iměl kí dělat smo bili na dělu i pónjer smó iměli kozę, dvę kóže, smo prodávali kozlíte sáko lęto i z ónim smo si někaj kúpili. Dānas jiman sámo kókoši i jednęga breká.

Kad smo kopáli za vóda, za vódovot za stórit pródanski vódovod, náš vódovod je bilá vóda iz Láščíta. Tāmo su kopáli mjěštani ... je bių ódbornik od Pródanoų i je iměų knjiga, bilježnica sę káj kí kòliko mōra kopát, kòliko žornót mōra stórit. I se je dělalo sę, sę su dělali mjěštani, jůdi, ni držávnega da će ti někí nápravit, káj si mōgo, si stórių sām.

Tù sě je dělalo, tů na Piškárah je bių dipóžito za vóda i tāmo se je mlělo kaměnje nájprije su mórali pót z blógon, z vóli zęt kaměnje u ubjčči, mi rečęmo u ubjčči. I se je mlělo, su prišli iz Buzęta někí pomůt mlět, i se je mlělo jára, męšalo se sę na rúki, ni bilo mješálice i někí kí su prišli, kí su ználi dělat, nismo mógli mi, naši jůdi nisu mógli dělat jěr nisu ználi. Někí je mórao prít da projektira i sę su dělali pód názorom, ali sę su dělali jůdi.

11.2. Položajna karta Prodana

13. POPIS TABLICA

Tablica 1. Vokalski sustav govora Prodana (temeljna distribucija)	15
Tablica 2. Refleks slogotvornog /r/	19
Tablica 3. Konsonantski sustav govora Prodana.....	24